

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

О.С. ІГНАТЕНКО,

аспірант; Київський національний університет технологій та дизайну

Організація підготовки фахівців з фінансування та кредитування сільськогосподарських підприємств

У науковій праці викладено результати дослідження з проблем організації підготовки фахівців з фінансування та кредитування сільськогосподарських підприємств. Обґрунтовано доцільність розширення обсягів підготовки таких фахівців. Вказано на перспективи розширення застосування інструментів кредитування сільськогосподарських підприємств, через що мають розширюватися обсяг відповідних спеціальних професійних дисциплін, що вивчаються здобувачами вищої освіти.

Ключові слова: вища освіта, підготовка фахівців, фінанси, фінансування, кредитування, сільськогосподарське підприємство.

А.С. ИГНАТЕНКО,

аспірант; Киевский национальный университет технологий и дизайна

Организация подготовки специалистов по финансированию и кредитованию сельскохозяйственных предприятий

В научной работе изложены результаты исследования по проблемам организации подготовки специалистов по финансированию и кредитованию сельскохозяйственных предприятий. Обоснована целесообразность расширения объемов подготовки таких специалистов. Указано на перспективы расширения применения инструментов кредитования сельскохозяйственных предприятий, из-за чего должен расширяться объем соответствующих специальных профессиональных дисциплин соискателями высшего образования.

Ключевые слова: высшее образование, подготовка специалистов, финансы, финансирование, кредитование, сельскохозяйственное предприятие.

A.IGNATENKO,

postgraduate; Kiev National University of Technology and Design

Organization of training professionals from financing and crediting of agricultural enterprises

The scientific work presents the results of research on the organization of training specialists in financing and crediting rural power enterprises. The expediency of expanding the scope of training of such specialists has been substantiated. The prospects for expanding the use of lending instruments for agricultural enterprises are indicated, which should increase the volume of the corresponding special professional disciplines studied by applicants of higher education.

Key words: higher education, training of specialists, finance, financing, lending, agricultural enterprise.

Постановка проблеми. В банківському секторі України вживаються заходи, спрямовані на стабілізацію роботи банківської системи, банків, на повернення довіри до банківських інструментів. Одним із ключових сегментів банківського кредитування є організація надання кредитів (позик) сільськогосподарським підприємствам. Вказані підприємства як позичальники мають низку особливостей, пов'язаних із сезонністю виробництва, проблемним фінансовим станом, недостатньою капітальною базою тощо. Тому кредитування сільськогосподарських підприємств потребує підвищеної уваги різних служб банківської установи, що вимагає від фахівців високого професіоналізму. На жаль, нині не вистачає фахівців з багатьох аспектів банківської справи, у тому числі і з питань кредитування сільськогосподарських підприємств. Тому необхідно провести дослідження, спрямовані на вивчення засад та особливостей організації підготовки фахівців з фінансування кредитування сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток питань, пов'язаних з підготовкою економічних кадрів, зробили І.Грищенко, С.Захарін, В.Луговий, С.Натрошвілі та інші науковці [1–6; 8]. Проте, в наукових дослідженнях ще не знайшло достатнього відображення обґрунтування напрямів оптимізації процесів підготовки кадрів з питань фінансування та кредитування сільськогосподарських підприємств.

Залишаються без належного наукового осмислення проблеми підготовки кадрів з питань фінансування та кредитування сільськогосподарських підприємств в межах наявних навчальних планів та програм. Окрім того, потребують наукового осмислення проблеми підготовки зазначених кадрів з урахуванням інтеграції системи вищої освіти України до освітнього простору ЄС. Недостатньо проаналізовані проблеми ухвалення керівництвом вищих навчальних закладів управлінських рішень щодо запровадження спеціалізації з фінансування та кредитування сільськогосподарських підприємств в межах вже існуючих спеціальностей (на різних рівнях вищої освіти).

Мета статті – визначити перспективи розширення обсягів підготовки кадрів з фінансування та кредитування сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу. Проблема належного кадрового забезпечення банківських установ залишається вельми значущою. Не се-

кредитні фахівці мають володіти специфічними професійними інструментами. Кредитний фахівець, обов'язки якого полягають у безпосередньому консультуванні клієнта і укладення з ним договору, повинен володіти не тільки низкою професійних навичок, а й багатьма людськими якостями, такими як чесність, бажання працювати на результат, вміння логічно мислити, здатність інтуїтивно визначати потенційного клієнта, відповідальність, стресостійкість, вміння знаходити з кожним клієнтом спільну мову, комунікабельність, компетентність [2]. Кредитний фахівець, обов'язки якого кардинально відрізняються від функцій менеджерів і інспекторів, не займається пошуком клієнтів, а укладає договір і супроводжує займ до самого його закриття з вже існуючими клієнтами. Для більшої рентабельності банку пошук потенційних клієнтів серед юридичних і фізичних осіб здійснюється спеціальним відділом.

Кредитний фахівець повинен також володіти достатнім рівнем самоконтролю, що може знадобитися в непередбачених ситуаціях [8]. Підготовка фахівців У даній банківській галузі мають можливість працювати люди, які закінчили фінансовий чи економічний факультет. Багато банківські установи на цю посаду беруть працівників лише з дипломом про вищу освіту.

Посадові обов'язки кредитного спеціаліста узаві постійне спілкування між банківським працівником і позичальником. Підготовка та перепідготовка фахівців цієї сфери здійснюється нерідко безпосередньо самою фінансовою установою [1]. Багато банків для більш якісної роботи поділяють кредитних фахівців на підгрупи. Тобто за кожним співробітником закріплена окрема категорія клієнтів (в межах окремих галузей), на якій він спеціалізується. Певні кредитні спеціалісти працюють виключно зі споживчими позиками на товари та послуги, інші займаються тільки автокредитуванням. Також існують спеціалісти з іпотечного кредитування, кредитування промислових підприємств, кредитування сільськогосподарських підприємств. Поділ фахівців по виду кредитування здійснюється з метою поліпшення якості їх роботи [4]. Адже кожен з них повинен володіти не тільки загальними поняттями, що стосуються цієї області, але й досконало володіти нормативно-правовими аспектами.

Кредитний фахівець, обов'язки якого також полягають у веденні угоди, при необхідності повинен

зібрати і підготувати всі необхідні документи для видачі будь-якого виду позики. Основним таким документом є кредитний договір, який заповнюється позичальником і банківською установою.

Актуальним є завдання організації підготовки фахівців з кредитування сільськогосподарських підприємств. На наш погляд, вказане пов'язане також і з тим, що в найближчі роки сільськогосподарські підприємства будуть нарощувати свій економічний потенціал, що дозволить їм ширше використовувати банківські (у тому числі кредитні) інструменти підтримки своєї діяльності. Внаслідок проведеного реформування будуть створені додаткові можливості для інвестиційного (довгострокового) кредитування сільськогосподарських підприємств.

В останні роки внесено багато змін до нормативно-правової бази з питань кредитування, у тому числі кредитування сільськогосподарських підприємств. Відповідно, у програми дисциплін, які пов'язані з вивченням теорії, методології та практики кредитування («Фінанси, гроші та кредит», «Основи кредитування», «Економічна оцінка позичальника», «Кредитування юридичних осіб», «Кредитне адміністрування» та ін.) необхідно внести суттєві зміни, що спрямовані на опанування та вивчення новел, внесених у законодавче поле.

Складність вирішення цього завдання обумовлюється наступними чинниками [1; 3; 8]:

- повна відсутність навчальної, методичної та інструктивної літератури,
- фрагментарність практики кредитування сільськогосподарських підприємств в багатьох банківських установах,
  - велика кількість правових новел,
  - наявність у документах різного рівня окремих прогалів, які утруднюють розуміння певних методологічних засад системи правового регулювання у сфері кредитування,
    - незавершеність аграрної реформи,
    - відсутність суспільного консенсусу з питань розвитку ринку землі,
    - несприйняття кредитних відносин частиною суспільства.

Вказані чинники, в свою чергу, обумовлюють виникнення певних труднощів при викладанні дисциплін, які пов'язані з вивченням теорії, методології та практики кредитування сільськогосподарських підприємств.

Підготовка фахівців з кредитування сільськогосподарських підприємств, на наш погляд, має

здійснюватися спільно вищими навчальними закладами та банками-партнерами (майбутніми роботодавцями). Банки-партнери мають брати участь у формуванні навчальних планів та програм, забезпечувати проходження студентами виробничої, економічної та переддипломної практики, а також брати безпосередню участь у формуванні компетентностей майбутнього фахівця (зокрема, шляхом організації проведення лекційних та семінарських занять банківськими фахівцями з досвідом роботи).

Підготовка фахівців з кредитування сільськогосподарських підприємств має здійснюватися у магістратурі на базі здобутої освіти за спеціальністю «Фінанси і кредит» або «Фінанси, облік та оподаткування», але в межах відповідної спеціалізації. Здобувач за фахом «Фінанси і кредит» із спеціалізацією «Фінансування та кредитування сільськогосподарських підприємств» має бути готовий до професійної роботи у фінансових органах державного, регіонального і муніципального рівнів, банках, біржах, страхових компаніях, інвестиційних фондах, економічних службах підприємств і організацій всіх форм власності [6].

Навчання технологіям кредитування сільськогосподарських підприємств дасть студентам ґрунтовні знання з економічної теорії, теорії фінансів і банківської справи, світової економіки і міжнародних економічних відносин, менеджменту, маркетингу, прогнозування і планування в умовах ринку, ціноутворення, статистики, бухгалтерії і аудиту, економічного аналізу, особливостей сільськогосподарського виробництва, окремих ринків сільськогосподарської продукції [5]. Це дозволить майбутнім фахівцям оволодіти практичними прийомами і методами управління фінансами сільськогосподарських підприємств, установами фінансового сектору, знати сучасну систему оподаткування та фінансове право, проводити оцінку вартості майна і бізнесу, складати та аналізувати інвестиційні проекти, діагностувати фінансовий стан підприємства і здійснювати антикризове управління.

В процесі підготовки фахівців з кредитування сільськогосподарських підприємств здобувач має не лише глибоко оволодіти навичками фінансового рахівництва, а й опанувати знання з особливостей організації сільськогосподарського виробництва, чітко розуміти економічні процеси, що спостерігаються у агропромисловому секторі (зокрема, як на аграрному, так і на суміж-

них ринках). Виходимо з того, що кредитну систему необхідно сформувати таким чином, щоб вона спонукала створенню в країні інвестиційно-інноваційної економіки – стимулювання розвитку переробних галузей економіки орієнтованих на внутрішній ринок за рахунок експортноорієнтованих підприємств.

Фахівці з кредитування сільськогосподарського виробництва мають знати основні особливості фінансування та кредитування сільськогосподарських підприємств. Ці особливості обумовлені технологічними та економічними процесами, що панують у сільському господарстві взагалі. Підприємства сільського господарства відчувають [7; 10]:

- уповільнену оборотність на виробничій стадії у зв'язку з тривалим технологічним процесом у рослинництві й тваринництві;

- необхідність створення у великих розмірах виробничих запасів, що вимагає залучення значних коштів;

- вплив несприятливих кліматичних умов, які приводять до створення страхових запасів;

- поступове і нерівномірне нарощування витрат, яке в кінці виробничого циклу завершується поверненням коштів у формі виручки від реалізації продукції, через це сезонні витрати сільськогосподарським товаровиробникам доцільніше покривати за рахунок кредиту, ніж власними ресурсами, оскільки останні вимагають значних залучень накопичень з обігу;

- значна питома вага внутрішнього обороту – це переважна частина засобів, що відтворюються в самому господарстві (наприклад, корми, насіння, молодняк великої рогатої худоби, а їхня вартість не проходить товарної і грошової стадії кругообігу).

Банківські кредити сільськогосподарським підприємствам на поточні потреби включають кредити на покриття сезонних витрат, а саме: заготівлю кормів, добрив, робочу силу та пальне, а також на купівлю тварин. Кредитами на сезонні витрати найчастіше користуються сільськогосподарські підприємства, оскільки в них зростання витрат відбувається в один період року, а надходження доходів – в інший.

Особливістю кредитування сільськогосподарських підприємств є те, що банки повинні кредитувати весь кругообіг коштів позичальника. Лише у цьому випадку може бути впевненість, що банківські кошти не будуть «заморожені» на якійсь стадії виробництва.

Забезпеченням позичок можуть слугувати (крім звичайних видів майна) врожай та сільськогосподарська техніка.

Потреба в кредиті визначається як різниця між запасами матеріальних цінностей та виробничими витратами, які не покриті виходом продукції, з однієї сторони, та власними оборотними коштами сільськогосподарського підприємства та кредиторською заборгованістю, з іншої сторони.

Короткострокове кредитування сільськогосподарських підприємств здійснюється, як правило, з використанням кредитної лінії, що відкривається на тривалий період (до одного року). Надання сільськогосподарського кредиту проводиться шляхом оплати з позичкового рахунку розрахункових документів за товарно-матеріальні цінності і послуги, що купують сільськогосподарські підприємства. Погашення кредиту відбувається з поточного рахунку сільськогосподарського підприємства в розмірах і строки, зазначені в кредитному договорі. Строки погашення позичок встановлюються на ті квартали, в яких вихід продукції за планом перевищує планові витрати та приріст залишків матеріальних цінностей. Ці квартали визначаються на основі розрахунку сільськогосподарського підприємства, в якому відображається потреба в короткострокових кредитах. Сільськогосподарським підприємствам, що мають фінансові ускладнення в результаті загибелі сільськогосподарських культур та тварин, а також недобору продукції через стихійні лиха, може надаватися відстрочка погашення заборгованості.

Сільськогосподарським підприємствам, які, крім виробничої діяльності, займаються ще й заготівельною, може надаватися авансовий кредит, тобто кредит готівкою для розрахунків з громадянами за куплену у них сільськогосподарську продукцію, а також для покриття заготівельних витрат.

Розмір авансового кредиту розраховується на кожний місяць або квартал, виходячи з одноденної потреби в готівкових грошах для розрахунків з громадянами, господарських витрат у готівковій формі, пов'язаних з веденням цих закупок та потреби в готівкових грошах у днях. Ця потреба залежить від умов ведення заготівель, віддаленості заготівників від банку. Її розмір устанавлюється, як правило, в межах 1–7 днів.

Крім того, сільськогосподарським підприємствам може надаватися кредит на оплату худоби та птиці, які вирощені в приватних господарствах

на договірних умовах. Ці кредити також можуть видаватися в готівковій формі або шляхом перерахування грошей на поточні рахунки майбутніх здавачів сільськогосподарської продукції. Розмір кредиту визначається в процентах (як правило, це 50% від суми укладених договорів).

Надається цей кредит у вигляді грошових авансів на придбання інвентаря, матеріалів, засобів малої механізації, необхідних для виробництва сільськогосподарської продукції на договірній основі [10].

Сільське господарство будь-якої країни за всіх часів було і залишається основною продуктивною сферою національної економіки, стан якої залежить від обсягів фінансування. Висока економічна активність діяльності підприємств аграрного сектору є запорукою їхнього стабільного розвитку та досягнення високих виробничих результатів. У найближчому майбутньому прибуткові сільськогосподарські підприємства можуть бути активними учасниками кредитного ринку. Дослідження фінансового стану сільськогосподарських підприємств свідчить про те, що вони в основному функціонують за рахунок власних фінансових ресурсів, які нині за питомою вагою хоча і є значними, однак недостатніми для самофінансування. Обмеженість власних коштів змушує сільськогосподарські підприємства сподіватися на підтримку з боку держави, органів регіонального рівня, але й зумовлює необхідність розвивати як банківські, так і партнерські інструменти кредитування. Кредит для сільськогосподарського підприємства є одним із найважливіших зовнішніх джерел фінансування економічної (зокрема, інвестиційної та інноваційної) діяльності. Характерні особливості сільськогосподарського виробництва (у першу чергу сезонність та цінові коливання) більшою мірою вимагають залучення довгострокових (інвестиційних) банківських кредитів. Однак слід розуміти, що будь-яке кредитування може бути джерелом лише тієї частини діяльності, яка найбільше відповідає банківським стандартам (вимогам банківської системи). При цьому не виключається використання короткострокового банківського кредитування як джерела фінансування як поточної, так і перспективної (інвестиційної) діяльності сільськогосподарського підприємства. Переважна більшість промислових підприємств має сприятливіші, аніж сільськогосподарські підприємства,

економічні умови для організації кредитування (кредитного обслуговування).

У структурі кредитів, наданих банківськими установами суб'єктам господарювання за видами економічної діяльності, найбільшу питому вагу мають кредити у сферу торгівлі, побутове обслуговування та виготовлення предметів особистого вжитку. Кредити, видані сільськогосподарським підприємствам, мають незначну частку у загальній структурі кредитування, і коливаються протягом 2014–2016 рр. від 2,7% до 10,6%.

Однак ми вважаємо, що у найближчі роки кредитна активність сільськогосподарських підприємств збільшиться. На нашу думку, значні перспективи розвитку мають аграрно-промислові підприємства, які як позичальники є доволі привабливими. Замкнений цикл виробничого процесу у таких видах сільськогосподарських підприємств сприяє тому, що за рахунок диверсифікації виробництва ризик, пов'язаний із сезонними особливостями аграрної сфери, значно нижчий. Поряд із цим в аграрно-промисловому підприємстві зменшуються труднощі, пов'язані із реалізацією виробленої продукції, оскільки такі підприємства, переважно, мають власну мережу збуту виробленої продукції або налагоджені стійкі договірні відносини з торговельними структурами. До того ж, в аграрно-промисловому підприємстві передача продукції на переробку є складовою технологічного процесу, що здійснюється без участі посередників, напряму, і дає змогу зменшити втрати при виробництві та збільшити доходи. Крім того, більш розширена сфера діяльності аграрно-промислового підприємства, що поєднує процес виробництва, переробки і реалізації продукції, сприяє тому, що в такому підприємстві за рахунок наявності сучасного обладнання, будівель, споруд знижується ризик відсутності у позичальників ліквідного забезпечення кредитів. При цьому такі підприємства в змозі при потребі виступати поручителем і одержувати гарантії через стабільніший фінансовий стан. Таким чином, аграрно-промислові підприємства мають більше можливостей одержати кредит, ніж сільськогосподарські підприємства інших організаційно-правових форм [7].

Складною для всіх сільськогосподарських підприємств нині залишається проблема їхньої недостатньої прибутковості. Значна частина (40%) сільськогосподарських підприємств демонструє

збитковість, у тому числі обумовлену невчасно поверненими кредитами. Дається взнаки і нерациональна структура джерел формування обігових коштів на сільськогосподарських підприємствах (від 60 до 80% сформовано завдяки зовнішнім джерелам фінансування).

Слід також пам'ятати, що у розвинутих державах використовуються гнучкі інструменти кредитування сільськогосподарського виробництва. В аграрному виробництві практично усіх країн із розвинутою ринковою економікою діє спеціалізована система сільськогосподарського кредиту. Сільське господарство є кредитомісткою сферою національного господарства, а тому її нормальне функціонування без кредитних ресурсів практично неможливе. Це зумовлено специфікою сільського господарства, зокрема: низькою фондовіддачею, нестачею вільних фінансових коштів; високою капіталомісткістю, високою тривалістю виробничих циклів, сезонністю виробництва, залежністю від природно-кліматичних умов (через що збільшується ризик отримання позитивного результату операційної діяльності).

Тому у країнах із розвинутою ринковою економікою діють кредитні системи для сільських господарств із високим рівнем державної підтримки, кооперативними принципами функціонування. Зарубіжний досвід свідчить, що в економічно розвинутих країнах функціонує добре розгалужена кредитна система, яка стимулює ефективний розвиток кредитних відносин і кредитного забезпечення. До країн із найвищою питомою вагою позичкових коштів в аграрному капіталі належать Англія і Німеччина – близько 50%, Франція – понад 40, Італія та Бельгія – понад 30%. У країнах Європейського Союзу 40% господарств повністю залежать від залучення позичкових коштів і лише 25% фермерських господарств обходиться без банківських кредитів. Цікавим є і досвід організації клієнтського кредитування. У США від 40 до 80% сукупних виробничих витрат фермерів покривається за рахунок кредитів (з них більшість – пільгові), частка позичкового капіталу становить при купівлі нерухомості до 70%, машин та устаткування – від 40 до 70%, худоби – близько 50%; причому понад 70% усіх сільськогосподарських машин американський фермер купує за лізингом у кредит строком на 5–8 років із річною ставкою 3–5%. У Німеччині кредити надаються на строк 6, 10,

15, 20 років під 8–9% річних. Товаровиробник має досить широкий вибір різних видів пільгових кредитів і банків–кредиторів [7].

В процесі вивчення дисциплін, пов'язаних з кредитуванням сільськогосподарського виробництва, здобувачі мають сформувані уявлення про шляхи подальшого розвитку кредитних інструментів для сільськогосподарських підприємств. Зокрема, ефективним інструментом підвищення доступності кредитних ресурсів для сільського господарства є створення механізму часткового або повного державного гарантування повернення позик. Вказане дозволить вирішити проблему забезпечення кредиту, підвищити кредитоспроможність позичальників – сільськогосподарських підприємств, а також перерозподілити кредитні ризики. З іншого боку, в нинішніх умовах банківські установи мають стати активними учасниками і партнерами у кредитуванні сільськогосподарських товаровиробників, у тому числі аграрно-промислових підприємств. Відтак, форми та методи короткострокового кредитування повинні максимальною мірою враховувати особливості сільськогосподарського виробництва.

Удосконаленню кредитування сільськогосподарських підприємств може сприяти диференціація умов їхнього кредитування та застосування диференційованих відсоткових ставок за користування кредитом. У такий спосіб банківський сектор може впливати на поліпшення в підприємствах показників їхньої діяльності, таких як, наприклад, дебіторська та кредиторська заборгованість, які впливають на фінансовий стан [7].

Таким чином, в процесі навчання за спеціалізацією, пов'язаною із кредитуванням сільськогосподарських підприємств, доцільно вивчити зазначені особливості організації та фінансування сільськогосподарського виробництва.

Висновки

Доцільно створити навчальні програми та плани підготовки фахівців з кредитування сільськогосподарського виробництва. Таких фахівців слід готувати на магістерському рівні (у магістратурі) на базі спеціальностей «Фінанси та кредит» або «Фінанси, облік та оподаткування». Розробку відповідних спеціалізацій мають провести вищі навчальні заклади у партнерстві з банківськими установами (які виступатимуть майбутніми роботодавцями зазначених фахівців).

Банки–партнери мають брати участь у формуванні навчальних планів та програм, забезпечувати проходження студентами виробничої, економічної та переддипломної практики, а також брати безпосередню участь у формуванні компетентностей майбутнього фахівця (зокрема, шляхом організації проведення лекційних та семінарських занять банківськими фахівцями з досвідом роботи).

Необхідність підготовки фахівців з кредитування сільськогосподарських підприємств обумовлена тим, що у найближчі роки сільськогосподарські підприємства будуть нарощувати свій економічний потенціал, що дозволить їм ширше використовувати банківські (у тому числі кредитні) інструменти підтримки своєї діяльності. Внаслідок проведеного реформування будуть створені додаткові можливості для інвестиційного (довгострокового) кредитування сільськогосподарських підприємств.

В останні роки внесено багато змін до нормативно–правової бази з питань кредитування, у тому числі кредитування сільськогосподарських підприємств. Відповідно, у програми дисциплін, які пов'язані з вивченням теорії, методології та практики кредитування («Фінанси, гроші та кредит», «Основи кредитування», «Економічна оцінка позичальника», «Кредитування юридичних осіб», «Кредитне адміністрування» та ін.) необхідно внести суттєві зміни, що спрямовані на опанування та вивчення новел, внесених у законодавче поле.

У подальшому слід провести дослідження, спрямовані на підвищення якості вищої освіти з питань кредитування сільськогосподарських підприємств, а також розробити методики інтеграції наукових та освітніх програм у сфері кредитування сільськогосподарського виробництва.

Список використаних джерел

1. Грищенко І.М. Професійна освіта в системі економічних досліджень: Монографія. – К.: Грамота, 2014. – 384 с.
2. Грищенко І.М. Вища освіта в системі досліджень економічних процесів// Економіка і управління. – 2011. – №1 (49). – С.36–41.
3. Економіка вищої освіти України: тенденції та механізми розвитку / за ред. акад.НАПНУ В.П. Андрущенка. – К.: Педагогічна преса, 2006. – 208 с.
4. Економічні аспекти проблем розвитку вищої освіти в Україні [монографія] / за ред. чл.–кор. НАПНУ І.М. Грищенко. – Хмельницький: ХНУ, 2010. – 478 с.
5. Економічні основи інноваційного розвитку вищих навчальних закладів України / за ред. акад. НАПНУ В.І. Лугового. – К.: Педагогічна преса, 2009. – 384 с.
6. Захарін С.В. Аналітичне оцінювання організаційно–економічних та фінансових умов розвитку системи вищої освіти України / Економічний вісник університету. – 2013. – № 20/2. – С. 157–165.
7. Кредитування сільськогосподарських підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності [Електронний ресурс]. – Доступний з: works.com.ua/work/7261_Kredityvannya_silskogospodarskih_pidpriemstv_yak_efektivne_djerelo_investiciinoi_diyalnosti.html
8. Натрошвілі С. Г. Організація інноваційної діяльності установ вищої освіти / С.Г. Натрошвілі // Економіка і управління. – 2014. – № 1. – С. 21–25.
9. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів на початок 2016/17 навчального року: статистичне видання. – К.: Держстат, 2017. – 109 с.
10. Сільськогосподарський кредит [Електронний ресурс]. – Доступний з: <https://books.br.com.ua/47812>.

УДК 685.2

Л.М. ЗАКРЕВСЬКА,
к.е.н., доцент, Національний університет харчових технологій
К.В. ДЯЧУК,
магістрант, Національний університет харчових технологій

Концепція формування системи управління майновим потенціалом підприємства

Стаття присвячена проблемам формування ефективної системи управління майновим потенціалом підприємства. Визначено ключові елементи майнового потенціалу, до складу якого окремим елементом запропоновано включити нематеріальні активи. На основі узагальнення існуючих наукових положень сформовано систему управління майновим потенціалом, яка повинна функціонувати на основі принципів, підходів, методів щодо формування та використання даного потенціалу, а також пріоритетних напрямів його розвитку.